

ทุกคนรู้จัก
หม้อน้ำที่ปั้น มา
จากดินเหนียว แต่
ปัจจุบันหากพิจารณา
ดูดีๆแล้ว หม้อบรรจุ
น้ำที่ปั้นมาจากดิน
เริ่มหดหายไปจาก
ความต้องการ และ

✓ แทนหม้อคนล้านนา

ชะตากรรมทำเครื่องมือปั้นหม้อ

ความนิยมของสังคม โดยเฉพาะคนในเมืองนิยมใช้ขวดน้ำมาใช้
แทนหม้อดิน แต่คุณภาพน้ำดื่มในขวด หรือในถังพลาสติกจะไม่
ชุ่มเย็นเหมือนน้ำที่อยู่ในหม้อดิน อย่างไรก็ตามในที่นี้จะนำเรื่อง
การปั้นหม้อดิน เล่าฝากไว้เป็นความรู้แก่ละอ่อนรุ่นหลังว่ากว่าจะ
ได้หม้อมาใช้ ต้องมีเครื่องมือที่สำคัญเรียกกันว่า “แทนหม้อ”

หลายปีติดที่ไม่มีโอกาสไปเที่ยวบ้านช่างปั้นหม้อดินแบบ
โบราณ พอได้ข่าวว่า ปัจจุบันช่างปั้นหม้อแก่หลายคนได้ล่วงลับละ
สังขารไปตามอายุขัยปล่อยให้แทนหม้ออ้างว้าง เคาเผาหม้อถูกทิ้งร้าง
ว่างเปล่าเป็นที่อาศัยของเหล่าพืชหญ้า พวกกันเลื้อยไต่ขึ้นปกคลุม

วันนี้พอมีโอกาสอยู่บ้าง จึงออกเดินทางไปเยี่ยมหมู่บ้านช่าง
หม้อ ถ้ามหาหลายคนที่เคยรู้จัก แม้อายุคนนั้น พ่อยุ้ยคนนี้ หลายนคน
ก็เหลือแต่ชื่อ เครื่องมือปั้นหม้อถูกเก็บไว้ตามบึงกะลาง (ใต้ถุน) บ้าง
ตามผามวัวควาย (คอกสัตว์เลี้ยง) ตามแต่ลูกหลานจะเอาใจใส่ดูแล
เก็บสิ่งที่เหลือไว้เป็นอนุสรณ์

ขณะที่เดินไปตามหมู่บ้าน ได้ยินเสียงดัง บิ๊บ...บิ๊บ...บิ๊บ...บิ๊บ...
ดังได้ให้ยินเป็นจังหวะที่เคยคุ้นหู เป็นเสียงเรียกร้องให้ตัดสินใจเข้าไปดู
สะพานหรือช่างกำลังปั้นหม้อ นั่นเอง

พี่แสง ผู้เป็นลูกอุ้ยตา ซึ่งกำลังปั้นหม้อสืบทอดมรดกผู้เป็นแม่
พี่แสงตั้งใจสร้างสรรค์ปั้นเนื้อดินให้เป็นหม้อ พี่แสงตบเนื้อดินเหนียวให้
เข้ารูปหม้อน้ำ พร้อมๆกับเดินรอบๆแทนปั้นหม้อ พี่แกทำอย่างนี้วัน
แล้ววันเล่า เพื่อให้ได้หม้อแต่ละใบ

ท่านกล่าวว่า “เดินรอบแทนปั้นหม้อแต่ละวัน หากคิดเป็น
ความยาวก็คงวันละหลายๆกิโลเมตร ทำอย่างนี้มาแล้วกว่าสี่สิบปีก็
ลองดูคร่าวๆ ก็เป็นระยะทางยาวเกือบครึ่งคอนโลก ”

การปั้นหม้อต้องมีแทนวางเนื้อดินเพื่อสะดวกในการขึ้นรูปหม้อ
เหตุที่ต้องเดินรอบแทนเพราะสมัยก่อนไม่มีแทนหมุนได้จึงต้องหาท่อน
ไม้มาทำแทนวางแป้นไม้รองรับกันหม้อ

พี่แสงบอกว่า “ขอเวลาปั้นหม้อใบนี้เสร็จก่อน หากปล่อยไว้เฉี
ดินจะแข็งไม่คงความเหนียวปั้นจะยากหรือปั้นไม่ได้เลย”

เสร็จจากการปั้นหม้อ ท่านไม่ลืมสัญญา ท่านกลับมาเล่าว่า
“เครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การปั้นหม้อได้ดีคือ แทนไม่ต้องใช้ไม้จริง
แข็งแรง นำมาฝังดินๆพอกให้อยู่ หากฝังลึกจะเป็นการยุ่งยากเมื่อมีการ
เปลี่ยนอันใหม่ เมื่อได้ไม้มาแล้วต้องวัดระยะความสูงให้พอกับเอวของ
ช่างปั้น เพราะจะปั้นได้สะดวก ไม่ต้องก้ม หรือเงยให้ปวดเอว ปลายแทน
หม้อต้องแต่งตัดให้เรียบ เพื่อสะดวกในการวางแป้นรองหม้อให้เสมอ
ไม่เอียง หากไม่แล้วจะทำให้กันหม้อเอียงไม่สวยงาม เมื่อได้แทนแล้ว ก็
จะนำเป็นรองหม้อมารองน้ำก่อนดินวางทำการปั้นหม้อต่อไป”

ปัจจุบันแทนปั้นหม้อ บางแทนอ้างว้างเพราะเจ้าของหนีหาย
ตายจาก แทนบางอันถูกนำไปแปรสภาพเป็นพิน ลูกหลานสะเหล้าหรือ
ช่างปั้นหม้อ ก็ต้องผละแทนหม้อไปทำงานอื่นที่มีรายได้ดีกว่า ช่างปั้น
หม้อที่เหลือแต่ละคนในปัจจุบันก็เหลือจำนวนน้อยลงทุกวันๆ...แต่เรื่อง
นี้จะเป็นการจารึกการปั้นหม้อไว้ให้ผู้คนรุ่นหลังได้อ่านเล่าขานตำนาน
แทนปั้นหม้อ.

แหล่งข้อมูล สัมภาษณ์ช่างปั้นหม้อ อายุ 52 ปี จำนวน 1 คน
ภาพแทนปั้นหม้อ บ้านหม้ออ.สันกำแพง ชม.

● โดย.....นิคม พรหมมาเทพย์

♥ แทนปั้นหม้อ...
อุปกรณ์ที่ใช้ปั้น
หม้อดินแบบโบราณ
ภูมิปัญญา ของคน
ล้านนา ที่ต้องจารึก
ไว้ให้คนรุ่นหลัง ได้
ศึกษา ความเป็นมา
เนื่องจาก ปัจจุบัน
ช่างปั้นหม้อ และ
ลูกหลาน ต่างผละ
แทนหม้อ ไปทำงาน
อื่น ที่มีรายได้ดีกว่า
จึงเหลือจำนวนน้อย
ลงทุกวัน.